

Ю.В. Овсюкова, аспірант[§]

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Постановка проблеми. Галузь тваринництва є провідним напрямом аграрного сектору України, призначення якої – виробництво продуктів харчування тваринного походження в обсягах, які відповідають нормам продовольчої безпеки і задоволення потреб легкої промисловості у високоякісній сировині із забезпеченням можливості їхнього експорту.

Більше того, теперішній стан вітчизняного тваринництва є таким, що становить реальну загрозу продовольчій безпеці України. Незважаючи на те, що за останні 7-8 років прийнято низку законодавчих актів, що регулюють і сприяють активізації та розвитку цієї галузі, ситуація у тваринництві залишається вкрай складною через низький рівень господарювання та організаційної роботи, нехтування технологічними вимогами, спрощений підхід до селекційно-племінної роботи та годівлі тварин. На фоні зазначених проблем найбільш гостро постає питання якості тваринницької продукції.

Аналіз досліджень та публікацій. Найбільш відомими дослідниками проблем якості й управління якістю є В.І. Бойко, Є.П. Качан, О.Є. Данилевська, Л.І. Федулова, О.В. Шпичак та ін.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної роботи є дослідження особливостей визначення якості на продукцію тваринного походження. Для досягнення даної цілі передбачається розв'язання наступних задач: з'ясування категорії якості та якості продукції; визначення факторів, які впливають на якість продукції; розгляд міжнародних стандартів якості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо із з'ясування поняття якості. Опираючись на ДСТУ ISO 9000:2007, якість являє собою ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги [1].

Щодо поняття якості продукції, то В.Г. Андрійчук визначає якість продукції як сукупність її властивостей, що характеризують міру

[§]Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Т.І. Олійник.

спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням [2].

Продукція тваринництва належать до категорії цінних продуктів харчування. Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» від 5 грудня 2007 р. № 1379 зазначено, що 55 % добового раціону повинно забезпечуватися саме за рахунок споживання продукції тваринного походження. Однак на жаль Україна поки не здатна забезпечити своє населення тваринницькою продукцією в достатній мірі та на належному рівні. Так, загальне споживання м'ясопродуктів у 2012 р. становило лише 52 % встановленої норми, а молочних продуктів – 55 %. Проте не можна не відмітити позитивних зрушень у галузі тваринництва. Так, у 2012 р. порівняно з 2011 р. поголів'я ВРХ, свиней та птиці зросло на 5 %, 2,8 % та 6,6 % відповідно. За цей період виробництво молока збільшилось на 2,6 %, м'яса у живій вазі – на 2,9 % (рис. 1).

Отже однією з найважливіших завдань держави є забезпечення населення країни високоякісними продуктами тваринного походження у достатній кількості.

На якість продукції впливають ряд факторів, які наведені у рис. 2. Головним з яких є якість виробництва, що залежить від багатьох чинників, таких як: кваліфікація персоналу, якість технології, породний склад худоби, якість обладнання, якість кормів, дотримання стандартів та норма, правил годівлі та утримання худоби.

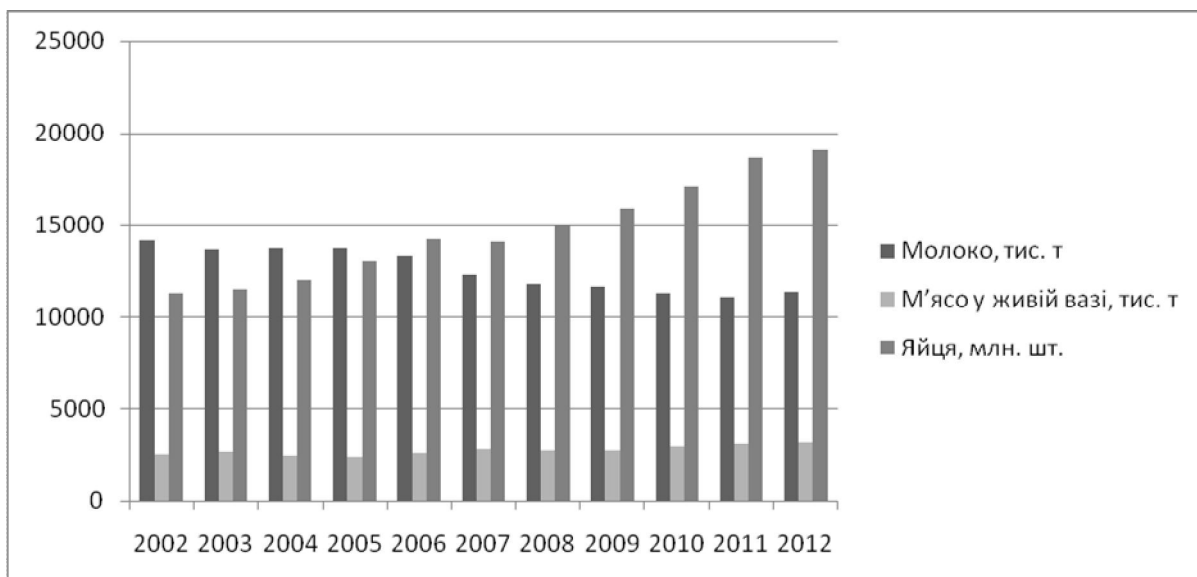

Рис. 1. Динаміка виробництва м'яса у живій вазі, молока та яєць у 2002-2012 рр. [3]

Також поняття якості продукції тваринництва визначається комплексом показників. Головними показниками при оцінці якості

продукції тваринництва є біологічні показники, які характеризують придатність продукції тваринництва до споживання. Залежать вони від біологічних і фізіологічних особливостей тварин, вмісту у продукції білків, жирів, вітамінів, мікро- та макроелементів, їх амінокислотний склад та ступінь засвоєння організмом тощо. Також важливу роль відіграють естетичні показники, тобто товарний вигляд продукції, колір, смак, запах, консистенція. Не менш важливими є показники екологічності, які визначають можливість продукції до споживання, визначають ступінь нешкідливості продукту щодо патогенних мікроорганізмів, інших ксенобіотиків, без перевищення встановлених гранично допустимих рівнів токсичних елементів, пестицидів, нітритів, а також антибіотиків, гормональних препаратів та радіонуклідів.

Нинішня ситуація на ринку продукції тваринного походження погіршується ще перенасиченістю імпоротною продукцією. Також порушений баланс між експортом та імпортом продукції. Головними причинами переважання імпорту над експортом стали недостатня конкурентоспроможність українських товарів, недотримання міжнародних стандартів якості та безпечності харчових продуктів. Тож сьогодні Україна може експортувати продукцію тваринництва лише до обмеженого кола країн (переважно це країни СНД та Африки), а експорт молочної продукції до ЄС та інших країн із розвинутою економікою не перевищує 11,6 % її загального експорту.

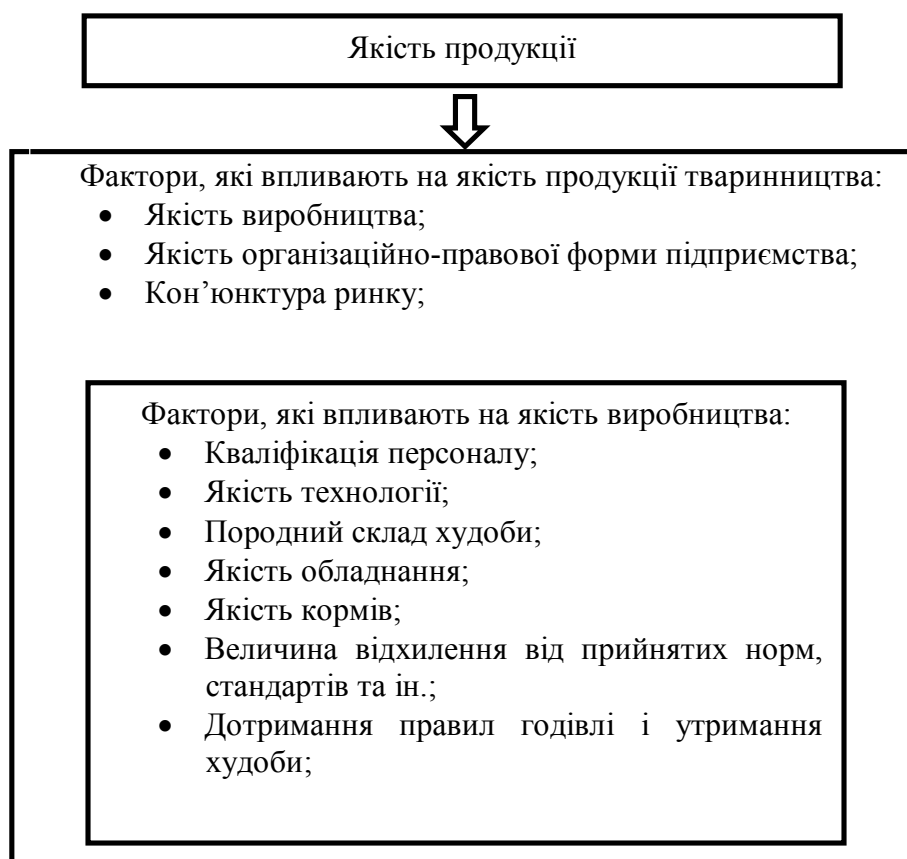

Рис. 2. Фактори впливу на якість продукції тваринництва

Отже, аби вітчизняні виробники продукції тваринництва здобули належного рівня конкурентоспроможності необхідно вдосконалювати систему управління якістю. Система управління якістю забезпечує впевненість споживачів в якості одержуваної продукції, а також поліпшує діяльність підприємства. Більшість іноземних підприємств використовують для цього міжнародні стандарти ISO серії 9000. Сертифікація за міжнародними стандартами допомагає вирішити багато внутрішніх і зовнішніх завдань: покращення якості продукції та послуг; реалізація продукції за світовими цінами; налагодження співпраці із закордонними партнерами (зокрема, щодо отримання інвестицій); отримання переваги перед конкурентами; забезпечення прозорості та легкості управління діяльністю організації; запровадження механізму постійного покращення системи управління та підвищення ефективності роботи співробітників на всіх рівнях.

Серія стандартів ISO 9000 складається з: ISO 9000, ISO 9001, ISO 9004.

Стандарти ISO серії 9000 містять керівні вказівки, що стосуються: вибору та застосування моделі забезпечення якості; специфіки побудови системи якості в залежності від категорії продукції, що випускається; перевірки систем якості; різних етапів побудови і елементів системи якості.

ISO 9000 – цей стандарт описує основні положення систем управління якістю, які є предметом стандартів серії ISO 9000, і визначає відповідні терміни[4].

ISO 9001 – стандарт містить вимоги до систем управління якістю, спрямовані на забезпечення якості і підвищення задоволеності споживача [4]. Вимоги стандартів ISO серії 9001 носять загальний характер і не передбачають забезпечення однаковості структури систем управління якістю або однаковість документації, тому що застосовні до діяльності будь-якої організації незалежно від типу, розміру та продукції, що випускається (послуги, що надається).

Розвитком вимог ISO 9001 є стандарт ISO 9004, що не призначений для цілей сертифікації. Вимоги ISO 9004 рекомендуються як керівництво для організацій, які бажають перевищити вимоги ISO 9001 з метою вдосконалення: концепція ISO 9001 спрямована на досягнення поставлених цілей, а виконання положень ISO 9004 дозволяє досягати поставлені цілі з більшою ефективністю.

Текст ISO 9001 не містить вимог до інших систем менеджменту (екологічний менеджмент, техніка безпеки й охорона праці, фінансовий менеджмент), але дозволяє організації інтегрувати свою систему менеджменту якості з відповідними вимогами загальної системи менеджменту.

З ISO 9000 багато в чому перетинаються вимоги ISO 14000. Стандарти ISO 14000 є не обов'язковими, а так би мовити «добровільними». Вони не замінюють законодавчих вимог, а забезпечують систему визначення того, яким чином компанія впливає на навколишнє середовище і як виконуються вимоги законодавства. Тобто не встановлює абсолютних вимог до екологічної ефективності підприємства, а закликає керівництво підприємства прийняти на себе зобов'язання відповідно до своїх можливостей постійно покращувати екологічну ефективність підприємства.

Основний документ серії ISO 14000 не містить жодних «абсолютних» вимог до впливу організації на навколишнє середовище, за винятком того, що в спеціальному документі вона повинна оголосити про своє прагнення відповідати національним стандартам.

Система екологічного менеджменту, яка відповідає стандарту ISO 14001, включає шість взаємозалежних елементів: екологічну політику; планування природоохоронної діяльності відповідно до прийнятої екологічної політики; організацію діяльності в системі екологічного менеджменту та її реалізація; внутрішні перевірки і коригування здійснюваної діяльності; аналіз результатів роботи та перегляд системи екологічного менеджменту; демонстрацію досягнутих у системі екологічного менеджменту результатів та їх послідовне поліпшення [5].

Система екологічного керування є інструментом, який дає можливість організації: визначити екологічні аспекти її діяльності, продукції чи послуг; оцінити їх вплив на довкілля; розробити та впровадити дії з запобігання забрудненню; встановити контроль за впливом та застосовувати коригувальні заходи; визначити застосовні екологічні законодавчі та нормативні вимоги; забезпечити діяльність у відповідності до екологічного законодавства України; визначити та досягати екологічних цілей; поліпшувати екологічні характеристики; збалансувати та інтегрувати економічні та екологічні інтереси; своєчасно адаптуватися до умов, що постійно змінюються.

Відповідність стандартам ISO 14000 використовується в першу чергу для того, щоб продемонструвати громадськості відповідність системи екологічного менеджменту сучасним вимогам. Використання цього

стандарту дедалі більше стає практично необхідною умовою для успішного просування продукції на міжнародних ринках.

Проте побудова системи екологічного менеджменту відповідно до стандарту ISO 14001 може надавати й переваги, серед яких: поліпшення іміджу підприємства у сфері виконання природоохоронних вимог; економія енергії і ресурсів, зокрема, що направляються на природоохоронні заходи за рахунок більш ефективного їхнього управління; збільшення вартості основних фондів підприємства; бажання ефективно оперувати ринках екологічно чистих продуктів; поліпшення системи управління підприємством.

Висновки і пропозиції. Аналізуючи ситуацію, що склалася на ринку продукції тваринного походження України, можна зробити висновок, що просування продукції можливе, але за певних умов. Головною умовою є підвищення конкурентоспроможності продукції за рахунок підвищення якості. Цього ефекту можна досягти дотриманням міжнародних стандартів якості ISO серії 9000. Також беручи до уваги прагнення вітчизняних товаровиробників співробітництва із країнами ЄС, де велику увагу приділяють саме охороні навколишнього середовища, набуває необхідності дотримання стандартів ISO 14000.

Бібліографічний список: 1. ДСТУ ISO 9000-2007. Системи управління якістю. Основні положення та словник. – К.: Держспоживстандарт України, 2008. [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.iso.dsmu.edu.ua/3VD.html>. 2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Тарасова В.В. Метрологія, стандартизація і сертифікація: підручник / В.В. Тарасова, А.С. Малиновський, М.Ф. Рибак. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 264 с. 5. Момот О.І. Менеджмент якості та елементи системи якості: навч. посібник / О.І.Момот. – К.: Центр учб. л-ри, 2007 – 368 с.

Овсюкова Ю.В. Особенности определения качества продукции животноводства. В статье раскрыта сущность качества. Было проанализировано современное состояние рынка продукции животного происхождения. Также рассмотрены международные стандарты качества.

Ovsyukova Y. Features of determination of quality of animal products. Features of determination of quality of products of stock-raising. Essence of quality is exposed in the article. A modern market of products of animal origin condition was analysed. The international standards of quality are also considered.